

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

1 augusti 2014

Kära systrar och bröder,

I mitten av 600-talet kom en målinriktad munk vandrande från ett av de östsyriskas klostren vid persiska viken till de nordliga delarna av nuvarande Irak. Han slog sig ned i det gamla Nineve vid floden Tigris, på vars andra strand Iraks näst största stad, Mosul, i dag är belägen. Det var vid tiden för den arabisk-islamiska erövringen av det kristna Orienten, det persiska riket stod inför sitt sammanbrott, krig och blodsutgjutelse rådde. Vid ungefär samma tid utlöste profeten Muhammeds brorssöners död vid Karbala schismen mellan sunniter och shi'iter som än i dag skär genom islam.

Munkens namn var Isak. Hans ankomst till Nineve sammanföll med några av historiens mest dramatiska årtionden. Efter en tid blev Isak kallad till biskop i Nineve, men det dröjde bara några månader innan han lämnade sitt uppdrag och åter begav sig ut i öknen, nu för gott. Isaks inflytande skulle dock inte minska för att han gav upp försöken att verka som kyrkoledare. Hans undervisning, förkroppsligad i den andliga resning han gestaltade, kom att lämna djupa avtryck långt utanför den östsyriskas kyrka han själv tillhörde. Isak Syriern – det namn han är känd under – var en radikal ekumen, en orädd gränsöverskridare och brobyggare. Han representerade en hållning som redan då var revolutionerande. Och som denna del av världen nu är i akut behov av.

*

Den gångna månaden har drabbat våra trossyskon i de områden dit Isak kom på 600-talet med ett förödande slag. Vi bevittnar just nu vad som är det kanske största uttåget av kristna sedan massakern på armenier under första världskriget. I Mosul pågår ett veritabelt holocaust: staden har bokstavligen tömts på kristna de senaste veckorna. Den 17 juli 2014 utgjorde en mörk dag i denna stads kristna historia: för första gången på 1600 år firades ingen kristen mässa i hela Mosul – trots att det var söndag. Nu står stadens 25 kyrkor övergivna, inga böner hörs, inga gudstjänster firas. I många av dem har islamisterna monterat ned korset och ersatt det med sin svarta flagga.

Det är den radikala islamistiska organisationen Isis – som tillhör Salafirörelsen, en del av Sunnigrenen inom islam – som tagit kontroll över delar av norra Syrien liksom norra Irak, som nu har utropat en islamistisk stat med de gamla kalifaten som ideal. Under en middagsbön i Mosul för ett par veckor sedan gjorde Isis ledare, Abu Bakr al-Baghdadi, anspråk på titeln kalif. Ungefär samtidigt utfärdades ett ultimatum till kristna inom dessa områden: konvertera till islam, betala en religiös skatt eller försvinn – annars återstår inget annat än svärdet. Runt om i Mosul gick militanta islamister runt och ritade ett stort N – för nasaré – på alla hus där man visste att kristna bodde. Målet är att uttradera all kristen närvaro. Tiotusentals kristna bara från Mosul är nu hemlösa och på

flykt, många av dem har sökt sig till de områden som är kontrollerade av kurder där den religiösa toleransen är större.

Men Isis vänder sig inte bara mot allt som är kristet. När man för ett par veckor sedan lät spränga den moské i Mosul – tidigare en kyrka – där profeten Jonas grav enligt traditionen funnits, var det inte i första hand – så som många tolkade det – ett angrepp på de kristna. Salafirörelsen tar avstånd från de mesta av den utveckling som skett inom islam genom historien. Man accepterar till exempel inga som helst uttryck av vördnad för profeter och heliga män inom islam. Sådant betraktar man som avgudadyrkan. Sprängningen av profeten Jonas grav var alltså i första hand en akt riktad mot andra muslimer.

*

Redan innan de senaste veckornas exodus har åtminstone två tredjedelar av Iraks kristna befolkning lämnat sitt hemland sedan Saddam Husseins regim föll för elva år sedan. De kristna i Irak har framför allt varit koncentrerade till Mosul, Basra och Bagdad; huvudstaden hade innan den USA-ledda invasionen den största kristna befolkningen av alla städer i Mellanöstern. Nu är den kristna närvaron på väg att helt elimineras i de områden där kristendomen blomstrade när kyrkan var ung.

Enligt traditionen var det aposteln Tomas, och hans kusin, Addai, som förde evangeliet till Irak under det första århundradet efter Kristus. När det första stora ekumeniska konciliet hölls i Nicaea år 325 – där vår trosbekännelse utmejslades – deltog fler biskopar från Mesopotamien än från Västeuropa. Områdena kring Nineveslätten, från vilka de kristna i dag fördrivs, hör alltså till en av de allra äldsta kristna kulturerna.

Författaren William Dalrymple har de senaste veckorna kommenterat det som just nu utspelar sig i några initierade och insiktsfulla artiklar i den engelska tidningen The Guardian. Han påpekar att det inte bara är den kristna närvaron som håller på att försvinna från denna del av världen, utan också den form av sekulär arabisk nationalism som de kristna i hög grad har medverkat till och som gjort arabvärlden "arabisk" och inte bara "islamisk". "Om den islamiska stat som Isis har utropat blir en zon helt befriad från kristna, kan det innebära slutet inte bara för den kristna närvaron i arabvärlden utan också för den sekulära arabiska nationalism som de kristna har bidragit till", skriver Dalrymple. Visserligen finns fortfarande en betydande kristen befolkning som håller ut i länder som Libanon, Jordanien och Egypten, men i ett framtida Mellanöstern byggt på de intoleranta ideologier som Isis representerar kommer knappast att finnas utrymme för några kristna överhuvudtaget, menar Dalrymple och tillägger: *It is no comfort that the terrible tragedy of Iraq is entirely a mess of our own creation.*

*

Den tynande kristna närvaron i Mellanöstern har länge intresserat Dalrymple. När jag läser hans krönikor i The Guardian plockar jag fram anteckningarna från mitt besök i hans hem vid Themsen i London våren 2001. Han hade då nyligen utkommit med en av vår tids mest uppmärksammande reseskildringar: *Från det heliga berget – en resa i skuggan av det bysantinska riket*. Boken skulle inom kort utges på svenska och jag hade fått i uppdrag att intervjua honom inför utgivningen.

Uppslaget till sin bok – och den resa han företog med början på klosterön Athos och södra Egypten som mål – fick Dalrymple från 500-talsmunken Johannes Moschos. Våren år 578 lämnade Moschos, tillsammans med sin lärjunge Sofronios som för övrigt skulle bli patriark i Jerusalem efter Moschos död, Theodosiosklostret utanför Betlehem. De två munkarna begav sig ut på en resa som skulle ta dem genom hela den bysantinska världen, från Konstantinopel i norr till Övre Egypten i söder. Detta var under de heliga männens, ökeneremiternas och pelarhelgonens storhetstid, en period när helgonbiografierna var bestsellers och utgjorde den kristna världens viktigaste inspirationskällor vid sidan om Bibeln. Johannes Moschos kom att skriva en annorlunda bok, "mästerverket inom bysantinsk reseskildring", som Dalrymple kallar den. En bok som kan läsas som en fängslande reseberättelse på samma gång som den har ett starkt andligt budskap. Som historisk text är *Den andliga ängen* (Artos) en av de mest detaljrika skildringar vi har av det bysantinska riket från tiden omedelbart före islams uppkomst.

Johannes Moschos hade begett sig ut på sin resa för att samla visdom från ökenfäderna och den bysantinska världens heliga män i en tid när detta rike var på väg utför. Här fann William Dalrymple likheten mellan Moschos projekt och sitt eget. Han ville göra samma resa. "Det som i första hand lockade mig att göra denna resa", berättade Dalrymple under vårt samtal 2001, "var tanken att Moschos och Sofronios var vittnen till början av den utveckling vars upplösning vi först nu ser äga rum. De upplevde det första våldsamma angreppet mot den kristna tron som nu håller på att fullbordas genom kristendomens förödande tillbakagång i den del av världen som en gång såg den födas. Moschos bok är inte en död historiebok. Den kan läsas som prologen till en tragedi som nu håller på att utspelas och vars sista kapitel ännu inte är avslutat."

Under sin resa i Johannes Moschos fotspår sov Dalrymple i samma kloster som denne 500-talsmunk, bad under samma fresker och mosaiker och överraskades av att en del av de kloster han trott bara bestod av ruiner fortfarande befolkades av munkar, även om det ibland bara handlade om en handfull. Två trådar löper genom William Dalrymples bok som knappast är mindre aktuell i dag, 20 år efter att den skrevs. Den ena är kristendomens nedgång i Mellanöstern under 1 500 år av islamisk dominans. Den andra, som kan tyckas motsäga den första och den utveckling vi i dag ser, är den tradition av tolerans som genom historien funnits inom islam, vilket märkligt nog bidragit till kristendomens överlevnad.

"Jag trodde inledningsvis att jag skulle skriva en bok om islamsk intolerans", berättade Dalrymple, "men fann till min överraskning att jag gjorde det motsatta: jag skrev en bok som handlade om islams tolerans genom historien. I jämförelse med kristendomen har islam, som vi idag så ofta förknippar med begrepp som fundamentalism och terrorism, ett förflutet präglat av oändligt mycket större tolerans. Ju längre jag reste desto mer imponerad blev jag av den toleranta hållning till de kristna som, fram till alldeles nyligen, funnits inom islam."

I väst ser man numera ofta islam som helt olik, för att inte säga direkt fientlig till kristendomen, menar Dalrymple. "Först om man har möjlighet att resa runt i de områden där kristendomens först uppstod inser man hur nära förbundna de båda religionerna är. Islam växte ju fram direkt ur kristendomen, och än idag finns det inom islam många inslag kvar från tidig kristen tid, sådant som gått förlorat i kristendomens västerländska skepnad."

Problemet är, säger William Dalrymple, att vi uppfattar kristendomen som en västerländsk religion och inte som den orientaliska tro den ju faktiskt är. Trots att detta borde vara självklart blir vi överraskade när det går upp för oss. "Om Johannes Moschos kom tillbaka i dag skulle han med största sannolikhet känna igen sig mer hos en modern muslimsk sufier än hos en evangelikal amerikan", sa han lite provocerande när vi samtalande i hans trädgård försommaren 2001.

Bakom de svåra förföljelser som nu drabbar kristna, inte minst i Irak och Syrien men även i södra Egypten, döljer sig en extrem islamisk fundamentalism, politisk mer än religiös. Som Dalrymple uttrycker det i en av sina krönikor i *The Guardian*: "Som alltid i Mellanöstern är religionen en användbar mask för den som vill hålla sig kvar vid makten."

*

William Dalrymples bok *Från det heliga berget* – skriven för två decennier sedan – visar sig vara kusligt profetisk när det gäller att förutse mycket av den utveckling vi i dag bevittnar. Jag rekommenderar er som ännu inte läst den att försöka komma över ett exemplar. (Den utgavs på Cordia förlag och går förhoppningsvis att finna på välsorterade antikvariat). Och för den som läste den när den utkom är den väl värd en omläsning. För Dalrymple personligen blev resan i skuggan av Bysans även en personlig pilgrimsfärd. Genom Johannes Moschos och hans berättelser fördes han i kontakt med en andlig värld som kan kännas både exotisk och på gränsen till bisarr, men som samtidigt utmanar våra nutida föreställningar om kristen tro. Vid resterna av Symeon Stylitens pelare utanför Aleppo i norra Syrien kände han sig utmanad och stämd till vördnad inför människor som vi lätt avfärdar som excentriska och världsfrånvända. I mina 15 år gamla anteckningar kommenterar Dalrymple:

"Här konfronteras man med den obekväma sanningen att det som allra mest gripit tag i tidigare generationer förblir oförklarligt och absurt när det skärskådas i den västerländska rationalismens mikroskop. Plötsligt möter man en form av kristendom – de tidigaste uttrycken för den kristna tron på dess egen hemmamark – som är ofattbart annorlunda den tama och ofarliga religion, så befriad från överraskningar, som vi alla har vuxit upp med."

För alla oss som på ett avgörande sätt berikats i mötet med de orientaliska kyrkorna, är det nu tid att på alla tänkbara sätt uttrycka vår solidaritet med våra hårt prövade trossyskon. Det gör vi inte minst genom att i enträgen förbön oavbrutet komma ihåg dem inför Gud, men också genom att på olika sätt uppmärksamma deras situation och genom de kanaler som upprättas ge stöd åt de många som är på flykt. Det bör också vara en självklarhet att vi till vårt eget land välkomnar dem som, berövade all sin egendom, söker sig hit. Som det heter: "Lider en kroppsdela, så lider också alla de andra."¹ Med tanke på det som nu sker ser vi fram emot att under vårt kommande generalkapitel få välkomna som gäst en kyrkoledare från den syriska traditionen, ärkebiskop Benjamin, herde för den stora syrisk-ortodoxa kyrkan i vårt land. Det ger oss möjlighet att bättre lära känna denna tradition och en kyrka som lever under stor utsatthet i sina hemländer.

---

¹ 1 Kor 12:26.

*

Vårt årliga generalkapitel, som alltid hålls vid tiden för Kristi förklaring, är ett viktigt tillfälle för oss som kommunitet att mötas, stärkas i vår identitet och vår gemenskap. Det är enda tillfället under året som Ekumeniska Kommunitetens samtliga medlemmar och noviser kommer samman. Desto viktigare att vi alla gör vårt yttersta för att prioritera denna helg. Det är också vid detta tillfälle vi förnyar våra löften, och de noviser som beslutat sig för att inträda i kommuniteten avger sina löften. I år gläder vi oss över att antalet noviser som ger sina första löften är fler än något tidigare år sedan kommuniteten grundades i sin nuvarande form 2008, omkring 30 personer. Det innebär också – ett angenämt ”problem” – att vi inte längre får plats i kapellet i Bjärka-Säby när den avslutande festmässan med löftesförnyelse och löftesavläggelse skall firas. Denna kommer i år därför att hållas i Vist kyrka i Sturefors, söndagen den 10 augusti kl 8.30.

Vår kommunitet är alltså nu sex år gammal – en ringa ålder – och vi har anledning att återkomma till frågorna: *Vad vill vi och vart är vi på väg?* I vår Regel, som till generalkapitlet utges i en ny, lätt reviderad utgåva, finns vår historia, tillkomst och vision formulerad. För att veta vem man är, behöver man vara klar över vem man *inte* är. Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby är *inte* en kyrkobilddning, *inte* ett kloster, *inte* en rörelse för dess egen skull. Ett enkelt sätt att beskriva vilka vi är kan vara att säga: *Vi är en gemenskap av kristna från olika kyrkor som förenas av en ekumenisk spiritualitet, och som genom att odla goda andliga vanor vill stärka varandra att leva i Kristi efterföljelse på de platser där vi bor och i trohet mot de församlingar vi tillhör.*

Därför är det inget självändamål för Ekumeniska Kommuniteten att växa numerärt, vi ägnar oss inte åt ”medlemsvärvning”, men den som söker sig till oss och känner sig hemmastadd i kommunitetens spiritualitet välkomnas som medlem. Själva medlemskapet innebär dock inte att man har tillgång till något som inte är öppet även för alla våra vänner – förutom möjligheten att rösta på årsmötet – utan är framför allt knutet till löftet. Många av oss upplever hur förpliktelsen att följa vår regel är ett viktigt stöd i vår kristna vandring.

För Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby finns tre väsentliga, sammanhållande ”moment”: platsen, regeln, ekumeniken.

* *Platsen.* Hela den kristna historien visar hur platser som utgjort andliga härdar, ett slags förtätningar, haft en avgörande betydelse i kyrkans liv. Bjärka-Säby och Nya Slottet har varit en sådan plats i mer än ett sekel. Här hölls den kristna studentrörelsens första stora sommarmöten i Sverige med hundratals ungdomar under ett antal år i början av 1900-talet. Godsägare Oscar Ekman ställde det stora magasinet till förfogande för dessa möten. Här hade ungyrkörörelsen med sin väckelsekaraktär sina viktiga ledarsamlingar, inte minst märkesåret 1913 när visionen om Sigtunastiftelsen föddes. Den blivande ärkebiskopen Nathan Söderblom, en tidig frontgestalt i det förra seklets internationella ekumeniska rörelse, var en av dem som då deltog och han kom även senare att få stöd av Oscar Ekman.

När Sionförsamlingen fick överta Nya Slottet 1980, förpliktade man sig i gåvobrevet att bevara och utveckla platsens ekumeniska profil. I den andan såddes 1996de första fröna

till komunitetslivet. Det gångna året har ägarförsamlingens ekumeniska kallelse prövats i den kris som uppstod när en grupp inom församlingen allvarligt ifrågasatte en ekumenik som även inbegriper gemenskap med de historiska kyrkorna. Många ställde sig frågan: skulle det nu ske en försnävning av platsens ekumeniska profil? Kanske var krisen nödvändig, i vart fall ofrånkomlig, och det har nu visat sig att den lett till ett tydligare och mer samlat bejakande från Sionförsamlingens sida av en fortsatt ekumenisk väg på Bjärka-Säby, och därmed en fördjupad samverkan med Ekumeniska Kommuniteten.

Allt talar för att vi bara befinner oss i början av den utveckling som gjort Nya Slottet Bjärka-Säby till en ekumenisk mötesplats och andlig reträttmiljö för människor från hela Skandinavien. Nu förbereds ombyggnationer av olika slag, något som på sikt kommer att öka möjligheterna att söka sig hit för retreat, stillhet, bön och studier. Som Sionförsamlingens nye föreståndare, Marcus Sönerbrandt, uttryckt det: "Nya Slottets primära kallelse är att vara ett retreatcentrum för hela kristenheten."

* *Regeln*. När de tidiga klosterreglerna tog form var det mot bakgrund av behovet att säkerställa långsiktighet och ge stöd åt den enskildes uthållighet. Senantiken präglades av rastlöshet, något som även inom kyrkan spred en gyrovagermentalitet: vandrande andliga luffare gick från det ena till det andra. Klosterrörelsen blev i det skedet en profetisk motrörelse genom sin betoning av *stabilitas loci*, troheten mot platsen.

Entusiasm och omvälvande andliga erfarenheter får ofta livsviktiga följder, men för att bygga något bestående krävs en överlåtelse som består även när tvivel och "dunkla nätter" gör sig gällande. En andlig regel har inte karaktären av instruktionsbok, utan är snarare en vägledning för det inre livets mognad, som tar fasta på vissa redskap som är oundgängliga för att både kunna förbli på vägen och resa sig när man fallit. Många av oss kan vittna om hur just överlåtelsen åt regeln ger de verktyg som hjälper oss att "ha målet i sikte när vi löper".² Den dagliga tidebönen, den söndagliga mässan (eller eukaristi firad någon annan dag under veckan) och den årliga retreaten bidrar till de "långa linjerna" i vårt andliga liv. De goda vanorna är i sin enkelhet formerande för karaktären.

* *Ekumeniken*. När vi som komunitet om några dagar möts till vårt årliga generalkapitel, får vi på nytt anledning att rannsaka oss i ljuset av vår gemensamma ekumeniska kallelse och vår delaktighet i en världsvid kyrka som på många håll genomlider svåra umbäranden. Isak Syriern kan här få vara vår förebild. Han tillhörde en kyrka, den östsyrisk, ibland även kallad "nestorianska", som förskjutits av hela romarrikets kristenhet. Själv stod dock Isak över alla etablerade skiljelinjer och hans skrifter spreds långt utanför hans egen tradition. Även där man bekämpade varandra var det inte ovanligt att Isak lästes på bägge sidor. Hans undervisning är genomsyrad av en stark betoning av ödmjukhet och självförglömmelse, tålmod och barmhärtighet – det absolut grundläggande för helgelsen och det andliga livets friskhet. Som Gunnel Vallquist har uttryckt det: "Det dominerande draget hos Isak är kärleken till allt skapat, till människan, djuren, hela kosmos. Han ber för alla, till och med för ormarna, ja, för själva demonerna; ingen tycks honom kunna vara definitivt utesluten för Guds kärlek."

---

² 1 Kor 9:26.

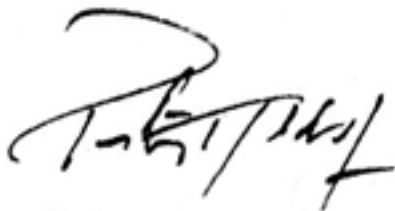
För Isak var det inget problem att ösa ur traditioner som kunde tyckas vara mycket olika. Han drog sig inte heller för att hämta näring från andliga lärare som fördömts av kyrkliga koncilier. Isak har kallats en mystiker, men det uttrycker sig inte så mycket i vidlyftiga berättelser om egna andliga upplevelser. "Nej", konstaterar Samuel Rubenson i inledningen till den lilla skriften *Landet där tankarna funnit ro*, "snarare i den bemärkelsen att han likt ett prisma koncentrerat lyckas fånga och bli ett med hela den andliga tradition och erfarenhet vi bara möter i spridda skurar."

Isak Syriern är en ekumenisk förgrundsgestalt just genom att han förstått varför och på vilket sätt kärleken till fienden är evangeliets absoluta udd. Ett kort avsnitt ur hans andliga skrifter ger relief åt den hållning som varje kristen är kallad att söka i tider när konflikter mellan människor och grupper skärps. Isaks ord får avsluta detta månadsbrev; de utgör en djärv utmaning till oss alla att inte fuska med vår ekumeniska kallelse, som, om vi följer Isaks råd, kan tillämpas på alla våra relationer:

När du möter din nästa, bemöda dig om att ära honom och upphöja honom. När ni har skilts, säg endast vackra och värdiga ord om honom. Om din nästa har sina fel skall han i känslan att vara ovärdig den ära du bevisar honom få hjälp till bättring. Handla alltid så. Hälsa och hedra alla levande varelser. Om du vill återföra din broder till sanningen, så sörj för hans skull, gråt, älska honom, säg honom ett vänligt ord eller två. Men vredgas aldrig mot honom. Ty kärleken kan aldrig vredgas, såra eller häftigt klandra någon. Tecknet på kärlek och insikt är ödmjukheten, som föds av ett gott samvete i Kristus, vår Herre.

Därmed vill jag hälsa er alla varmt välkomna till 2014 års Generalkapitel i Bjärka-Säby. Låt oss be och förvänta dagar av glädjefyllt och uppfordrande samvaro, i gudstjänster och seminarier, måltider och samtal när vi i år samlas under temat *De höll samman och möttes varje dag troget i templet, och i hemmen bröt de brödet och höll måltid med varandra i jublande, uppriktig glädje.*³

Er tillgivne,

---

³ Apg 2:46.